

Mi az, amivel a mi *Perellánk* a tiszták harcában segíteni tud? Túl a harc tényének, kockázatának, felelősségének világos megfogalmazásán, ami már önmagában is küldetés (Bartók „beszéde” „a joggal erőt ad a legzordabbhoz is: a kétségbeeséshez”)?

Először is azzal, hogy vissza akarja állítani bennünk a mindenség rendjében, a kozmoszban való hitet. A parasztok hitét, a krumbliokrokét, amely hit a jóért küzdő ember erőfeszítésének értelmet ad. Azután azzal, hogy elutasítja az emberiségünket fenyegető tudathasadást; a jó és rossz ellentétét vallja, vállalja, de a szellem és a test, az ösztön és az értelem harmóniáját lehetségesnek, szükségesnek hirdeti. A „tiszták”-nak tiszta még az erotikája is; az ember ösztönös, testi voltában is harmóniára termett.

És segít még ez a hitetlenül hívő költő azzal, amiről tanulmányunk elején beszéltünk: a szó erejének hangsúlyozásával. Az az emberiség, amely a kozmoszt kaoszznak nézi, amely megtagadja a szellem nevében a testet, a test nevében a szellemet, — szétdarabolja és kárpadra feszíti a szót is: a kozmoszt markoló, az emberi személyiség harmóniáját kifejezőt. Illyés nyelvi pontossága ezen a ponton válik példává és zászlóbontássá.

(IV.) Talán még mindig van „sértődött” katolikus olvasó, aki Illyés Gyulát csak a *Katolikus költészet* címmel 1933-ban megírt esszéjének szerzőjeként tartja számon. (Amint — több joggal — lehet olyan is, aki még mindig a népi — urbánus ellentét erőterében méregeti életművét.) Azt az esszét is érdemes ma — negyven év múlva — újraolvasni! De elsősorban rá kell eszmélnie arra minden reálisan gondolkodó embernek, mit nőtt Illyés Gyula és költői — írói életműve azóta. A negyvenes évek végéről való *Élő szobor* című negysoros:

*Mit mondasz? Hogyha akkor meghalok, Tudod mit, álljak egyelőre úgy még,
tán épp e téren kőszoborhoz jutnék? hogy vacsorára hazaballagok.*

Világért sem akarjuk most „másfelől” szoborrá formálni. De a katolikus ember mégis dantei szemmértékkel mér: evilágban is Isten és az örökélet mértékeit alkalmazza. Nos: a teljesedés útján bátran előre lépő Illyésben, aki új és új viadaloiban egyre elszántabban dob kesztyűt a kétségbeesésnek, aki remekművekben fogalmazta újra a kozmosz, az ember és „a jerichói erejű szó” hitét, mi hitetlenül is evangéliumi embert látunk.

ILLYÉS GYULA VERSE

Szadisták és genocidák

*Valakihez a farkas is
fohászkodik, mikor üvölt,
hogy ne legyen az ég s a föld
hozzá komisz.*

*Nem ölk, nem ez a szakom,
de ha hinnem kell valaha,
ki máshoz fohászkodhatom,
szörnyek ura,*

*szadisták és genocidák:
vérivók védnöke, ha nem
hozzád? Akié a világ:
a kegyelem!*

*Megvetettelek, Szörnyeteg.
Vallottam: nem te vagy az Úr!*

*S lám hozzád senki nem rebeg
hasztalanul!*

*Vallja alj-buta s fő-eszes:
ahhoz fuss, aki ostoroz,
azt imádd, hogy legyen kegyes,
a fő gonosz!*

*„Ti, farkas-arcú égiek,
ti tudtok nyájjal banni jól,
értvén farkas-értelmileg
mi az akol.”*

*Tántorgok már, — nő még csak egy
csapást (várja szinte szívem)
és leomlok és hiszek — hiszek:
— „istentelen!”*